

P. Kegp

Nicoli
Чорти

Пластова Повіта

I частина

1956

А

Р. К Е Д Р

ЛІСОВІ ЧОРТИ

пластова поема

I Частина

ПРОЛОГ

Життя моєго повне півстоліття
Уже пройшло. Вже двадцять п'ять років,
Як я сягнув і по лаврове віття,
Уклавши скромну китицю віршів.
Сягали руки і по щастя світа ...
Минулося, пройшло. Бог поскупив
І таланту, і долі. І на склоні
Лишилися порожні дві долоні.

Я в ті долоні свою тачку взяв
І тягну далі. Сірі будні, сірі!
Поміж покрачних і марних прояв,
Покорі склавши й низькості офіри,
На життєву торговицю попав,
Де прикрився вбогі лати й діри
І, щоб прожити /поки й так не вмреш!/,
На кусні час-життя ти продавеш.

І з дорогого проданого часу,
Розмілленого на дрібне життя,
Я викрадаю прихапець і ласо
Марні хвилинки, щоб їх до кінця
Довіршувати, ці рядки, у м'ясо
Цих слів вдихнути духа, для співця
Щоб не придбали сорому та сміху,
А ще й нокусь зробили скромну втіху.

Але ж кому? Хто потребує їх?
Життя всіх меле на стандартну кашу.
Одні попали в корна не на сміх
І з них не виреутися всю решту часу,
А другі грубших винагають втіх
Підсолодить невибагливу кашу:
У ситім тілі засипляє дух,
І до глухих я промовляю вух.

Не маю я ні імени, ні слави,
Ні золота, ні щастя, ні гнізда,
Ні рідних душ. Немов той пень трухлявий,
Лишивсь на світі сам. Все суста:
Забуті, безнадійні, ті, що з лави
Згубилися в поході, і чата
Вже недосяжна нам. Пережили ми
Свій час, - блукаєм тінями блідими.

Завіяв буревій усі сліди.
А так життя лишилось небагато!
Шляхи закриті, йти нам нікуди,
Без ґрунту ми, коріння вже підтято,
З минулого цілющої води
Не зачерпнуть, сучасність нам віднято,
Майбутнє ж клубиться в грозі віків,
Як танець пекла, як кінець світів.

Світ точиться в добу Апокаліпси,
А люд дрібніє: ють, спить, п'є, хус,
Вигідно гніздиться, щоб краще й ліпше,
І гроши горне ласо. Але б'є
Великий молот долі щораз кріпше,
Дрижить земля від хаху, що гряде
День грому, день пожару, день огіри,
День суду всьому світу: "дісс іре"!

А в нас? Тих фарисеїв товкітня,
Що в ім'я Боже водяться за ший,
Скажених воїдиків тупа гризня,
Розхляпані газетами помий,
По всіх кутках завзята гавкітня:
Усяке б'є, плює, кусає, вис,
А "Фриджі", "гавзи", "кари", вільний день
І перш за все доляри знає чернь.

У пеклі залишились мої рідні,
Потворний ніх розкрайв два світи,
Розкрайв теж і людські душі бідні:
Мені сумний сирітства й самоти
Припав участок, чи же кінець світні
Жахіття варварства і темноти.
Чи ще живуть вони, мої сдині,
Хивцем поховані у домовині?

А тут ця безнадійна дрібнота,
Ці хаб'ячі амбіції й турніри,
Це ремігання сите, ця свята
Наївність провінційна, ці кумирні
Парафіяльні, темні, мов ота
Табака в розі, ці кумедні віри,
Голосені пророками з дзвіницею,
З яких ввесь світ огорне оком Гриць.

Нема людей! Якісь карикатури
Повилязили з Екових карток,
Понаставляли паперові мури,
Склейли малоруський вертепок.
Невидима рука тягас шнури,
Ті їх сміхотворний завели тенок:
Як будувати державність України. -
Ні, краще повернуся на руїни.

Спіши до чистих, молодих джерел,
Душа моя, і змий усю огиду,
Пливи, мов стрункощоглий корабель,
У край, де жах очистив гріх від стиду,
До Львова, до засніжених осель
Поділля, Підкарпаття і Бескиду, -
Звідкіль хиття поплив дзвінкий ручай
І де розквітнув молодості май.

Ах, може ще раз вичарую словом
Той запах гір і запах юних днів:
Крізь ріки, гори, доли та діброви
Піду слідами Лісових Чортів,
Словно ще груди подихом здоровим
Квітистих полонин, шумних лісів
І спрагу погашу в дзвінких джерелах,
Спочину на порослих мохом скелях.

І ще раз пробіху хиттєвий шлях:
Карпатський бір, зелена верховина,
Безхурна юність на стрімких шпиллях,
Тверде хиття - неволя - гнет - і рине
Геройська кров - війни безмежний жах -
І знов неволя, кара і руїна,
І мандри у чужий, далекий світ:
Країні молодості мій привіт!

24.XI.1955

ЛІСОВІ ЧОРТИ

Ч. I.

Давно було - минуло тридцятліття! -,
Як десь у нетрях, між Карпатських гір
Зібралось їх тринадцять. Верховіття
Шуміло з вітром. Десь озвався звір.
Дощем краплиstim обважніло віття
Смерекове. А всюди, вздовж і вшир -
Волога зелень, болота глибокі,
Імла й неструмні дошові потоки.

Брели між трав росистих до колін
І крізь зелену пробирались гущу,
Де град рухливих дошових краплин
В обличчя їм холодну хлюскав хлюшу,
Пили вологий віддих полонин,
А там пірнули у шумливу пушу
І навмання, по вивертах і пнях
Промощували далі мокрий шлях.

Гей, ти наш любий дощику карпатський
Та полонинський, не во гнів тобі:
Який ти майстер в штуках заливацьких!
Сухим лишитись - грушка на вербі,
Як ти січеш. Були ж хлоп'ята хватські,
Але з тобою витришати бій?
Якби так побрели ще далі в пушу,
Ти був би, мабуть, промочив і душу.

Як же часи міняються! Колись
З нас неодин, як та ворона, дувся,
Що хмари навісні де не взялись
І дощ собачий звідкись навернувся
Та й нумо цюркотіти - щоб ізслиз!
Однак минуло, ще ти і не зчуєшся,
Чого вже дочекатися нє мож:
Якби ж ще раз похлюскав рідний дощ!

Якби х ще раз студений рідний вітер,
Той чорногорський, холодом пройняв
Аж до кісток, а обважнілі зіти
Смерек з обличчя ляснули й стікає
За комір зимний струм! Якби х трентіти
Від холоду роси і гострих трав
Почути запах серед полонини...
Та пісверній до давньої години.

На тілі мокро, мокро й на душі.
А холодок аж до костей пройшає,
І труситься від ликоманки всі,
Невов ворони зможлі. Настигає
Поволі вечір. В хату б от мерцій!
В кишках щось шуміальне марша грас,
У черевиках чвякає вода-
Таки що не кахи, кругом біда.

Один рятунок: пісня та гітара.
Заграй котрий таць, тугу розведи!
А з того бухає білява пара,
Дощ цяпотить і з носа й з бороди
На благодзвонні струни. Як при:ара,
Музика витрусила сюди й туди
Дзвінку гітару, й лине пісня п'яна
З-під віщих пальців мокрого Бояна.

А вітсер зверху краплями січе,
Волгий праліс по верхах шумус,
Імла серпанки міх галузями тче,
Боск співає, а вітрице дус,
А дещ усюди цяпкає- й тече,
А братія приспівує й шандрус.
І ось наречті з лісових обнять
На мокру вискочили сінохать.

А от і славні Довбуша печери,
До кінчиться лісистий схил гори.-
Як допекли чужинці-шкуродери
Аж до живого, то в оті бори
Густі й понурі, у совинопері,
Новчазні ночі Чорної гори
Ховалися опришки, і топір чи
Законом був в безправ'ї і безвір'ї.

Віки над цим камінням прогули,
А може замок це ще древній, княжий?
Пізнати ще старі рови, вали,
Криницю висічену в скельнім кряхі,
Засипану обвалом. Хто були
Ці староденні славні предки наші? -
Там розпалили юнаки вогонь
І готовались на спочинок-сон.

Ах тут де не взялась сільська бабуня.
Не побоялась вітру, ні слоти -
Її таки вкривала тепла гуна! -
Ах ось такі з болота чи з води
Повилазили! Що в них за парсуга?
Перелякалась: Лісові Чорти!
Так охристила баба славне плем'я
За древніх днів - та ах по наше врем'я.

Охрищені х там табір розвели,
Щось попоїли, одяг обсушили
І, наче шертві, спати залягли.
А вранці встали, очі там промили,
Чи не промили, шмаття одягли,
На зуб чогось там трохи положили
І в мокру пушу знов давай брести,
Пригод шукати - Лісові Чорти!

Оце були славетні предки роду.
Вже деякі забулись імена
/Як час чинат!/ , та на ту пригоду
Непроникненна часу пелена
Не налягла, бо крізь вогонь і воду
Її несуть Чорти до цього дня
В своїх серцях і понесуть в буревінх
Часах до краю днів своїх туземників.

А був то славний двадцять другий рік,
А місяць липень - середина літа.
Десь по камінні плюскотів потік,
Вся верховина, зеленю покрита,
Пишалась у спокой, мов ввесь вік
І не була гарматами порита.
Та поховав не всюди добре ліс
Шолом вояцький або ржавий кріс.

А то, бувало, найдеш серед зілля
Уламок сталі, що поїла рха -
Безмовний слід кривавого весілля -
І стрепенешся враз: і тут лежать,
В цих пустарах розсіяні без діла,
/Де людським чварам - думати б - межа/
Ірхаві шоломи й вояцькі кості.
Чи вицвітуть ще з них майбуття брості?

А кожний щось таке у серці ніс
Велике, дороге - таке глибоке.
Недавно ще носив стрілецький кріс
Тут рідний брат, боровся око в око
Тут батько з ворогом. Цей темний ліс
Давав їм захист. Може ці потоки
Змивали кров їх ран? А в цих ярах
Хтось рідний за державу не поляг?

Так, ворог переміг, і зло горою.
Ми всі в неволі. Але ж ми живі,
Ми духі, юні! Підуть за водою
Часи страждань і гнету. У крові
Ми носим волю і живем для бою.
Ми царство правди понесем у світ!
Лиш крила, ширше крила рогорнути!
Ми молоді. Лиш більше сил набути!

Отак минуле звало юнаків.
Отак бувальщина стара, кривава,
Магічним блиском буряних років
Озарена, дідів забута слава,
Так і новий відважний чин батьків,
І мріяна - утрачена! - держава
Вогні розпалювали у серцях
І кликали на невідомий шлях.

Вони ішли, а в молодих долонях
Їм увижались золоті списи.
І ось вони уже на білих конях,
Під лицарської трубний грім яси,
Женуть у бій: перемогти дракона,
З неволі славно визволить ясир! -
Так мріяли вони до зір літали,
Ногами ж по землі брели пошалу.

Так мандрували племени батьки
Із Мразниці на Урич і Розгірче,
Де сірі скелі, і смерек вершки
Із буйним вітром гомонять не гірше,
Як черногорські, й кружать шуляки.
А там, де Опору долина ширша,
Скупались весело, і - мов Йордан -
Їм Опір освятив чортячий стан.

А скрізь, куди не глянь, зелені гори -
Землі Данилової красота -
Мов кличуть у незаймані простори,
Де тільки бір, і шум, і синь густа,
І гомін вод, що - молоді і скорі -
Біхать неструдно вдаль, і висота:
Карпати, друзі, рідні ті Карпати,
Мов писанки! І як не мандрувати?

Помандрували і на ввесь свій вік
Мандрівниками хватські хлопці стали.
А скільки за той час мостів та рік,
Долин та гір вони проїжджаючи
То був славетний двадцять другий рік,
А місяць липень - племени начало
Ще Й випало на двадцять другий день.
Уже повитий словою пісень.

Ще Й нині в липні, в день двадцятий другий
Самотній юхний Чорт собі іде
В безлюддя десь, між дебри і яруги,
Опівночі там вогник розведе
І згадус старі часи і другів
Далеких і таких, що їх ніде
Вже не зустріне, як лиш за зорею,
І лучиться із племенем душою.

Отак прикарували їх Карпат
Відвічні пущі, шум прудких потоків,
Стрімкі плаї та облази, де мчать
Лякліві серни, гомін людських кроків
Зачувши в далі, блеяння ягнят
На полонині, схили крутобокі
Понад проваллям тенним, мовчазним -
І взтрапастушіх запахущий дим.

А ніч гірська! Шережкою тонкою
Смереки заплелись - чи є бір і ти.
І слухаєш, глядиш, а над тобою
Палаютъ дивні зоряні світи.
Дуга росте, напосна тугомъ,
А вічність має подих самоти. --
Пропахлі вітромъ, лісомъ і дощами,
Варгудись юнаки у рідні брами.

Та не на довго. Липень не минув,
А знов зазліті рушими мандрьохи
Світ-за-очі. Цим разомъ їх тягнув
Горганський чар: петляти сірі мохи
На сіріх скелях. Вітер їх продув,
Дощі прополоскали, і ні трохи .
Зел чи трава. Лиш гуехоти стрімкі
Й на єзтраж ребрах їх вітри дзвінкі.

Отож солома, черна залізниця,
Покинувши зеленогорбий Львів,
На південь полозла, нов гусениця,
І довезла всіх Лісових Чортів
У Стрій - прославну бойківську столицю,
А там, скрутити вліво між горбів,
Через Долину в Ерошів дотаскала,
Що спрятанім шандран правив за начало.

На пів боки гуде й сопе таргах
І крас-мелє твердини зубами
Сталевих пил /притисній ужак!/
Смеречи та ялини, що рядами
Гредовими лягають, моз на знак
Покори, зплахущими х тілами
Годують кімо юхий рот машин,
Щоб багатів їх власник - хидовин.

А наші добрі, бідні, темні бойки,
З пилами та скирами в руках,
Рубають праліс - під жалібні зойки
Столітніх велетнів, ах часом жах
Проймає ніччу. А ті "полегойки"
Спивають-грають при ярких вогнях,
А ще як для охоти і нап'ються,
То постоли самі до тенцю рвуться.

З отого Брошнева - возити ліс -
Ген у Підлюте й далі в Осмолоду,
І між верхи, де темний бір навис
Над Лімниці прудку й холодну воду,
Де зеленіс кедр, а може й тис
І молодий ведмідь шукає броду, -
Вузькоторівки срібна колія
Між скелями й рікою поповзла.

Сичить машина, довгі й голі "льори",
Іржаві на колесах рамена:
Це як пила наш праліс переборе,
В залізні ці обійми їх прийма -
Поляглих велетнів - тягло і скоро
Затисне у сталевих кайданах
І вже спокійно кертув вниз таскає,
Де той тартак несити їх чекає.

Розсівшися на льорах тих, Чорти
Поволі Підкарпаття проїхдали
Зелене й горбовинне, аж туди,
Де біля Перегінська й гори стали -
Лагідні, хмуро-сині, бо слоти
Їх заснувало сиве запинало, -
І в'їхали під рівний·плюск дощів
Поміж ряди захмарених верхів.

Минули Кам'янець, і ось Підлюте
Засіло між хребтами сизих гір.
І долом Лішниця шумить, закута
В скелясті береги, мов сивий звір,
І шум її по всій долині чути,
А збочами стрінкими темний бір
Поповз від річки аж до верховини
Де хнари заснували небо синє.

А у підніжжя горнього хребта,
Де з-під трави та моху сіра скеля
На світло виступає і густа
Смеречина нависла, там джерела
Цілющі б'ють, а вище золота
Кедрина пахне - тесана оселя
Митрополича, палац, що принишк
В зеленім колі лісових затиш.

Його здигнув владар Святого Юра,
Химерний, тасмничий Церкви князь.
Доба була дивачна і понура,
Ще півфевальна. Право темних час
Було: молитва й праця. В сірих мурах
Церковники рішали: це наказ.
Однак зоріла вже на небозводі,
Вістила зміну провесна народів.

Навпрост сірокамінної ріки
Пишається кедрина золотаста.
Отут владика заїдав постружки,
Тут паслась четверня гнідої масти:
Шум,тиша, пах бальсану, і верхи
Далекі, й синій бір. Сюдою часто
Несли пурпуроносця коні в чвал:
Сильвестр Сембратович - жардинал.

А під пласм, внизу, понад рікою,
Там, де цілюща і хива вода
Здаля заносить сіркою щікою,
А скеля біля неї вся руда,
Бо різні складовини є в напою,
Отам купальня, щоб - кому біда -
Тим скарбом добрим, що дали Карпати,
Свое здоров'я й силу рятувати.

У цій заклав митрополит Андрей,
Владика вікопомний галичанам,
Оточ від лікуванців і гостей
Роїлося Підлюте. Тим прочанам
По скарб здоров'я не якийсь бурдей
Призначено. Духовним і мирянам
Служив, бувало, й палац за хитло,
Хоч всім там хити змоги не було.

Оточ усякий, хто мав в банку конто,
Хто іменитий був, хто міцно тряс
Оти малинім галицьким П'ємонтом, -
У цій найкращій з лісових оаз
Горганських, поза громадським фронтом,
У літній, заїжджий дозвілля час,
Ті жеценаси, радники й доктори
Печінки й шлунки лікували хворі.

А так проходжувались по живці,
Без журно розмовляли, грали в карти,
А хто петрушки ловити у ріці
Хотів, з того строїли кепські карти,
Чи, парочку узявши на приціл,
Цікавилися, як до панни Марти
Пан Ромко залиявся - взагалі
Великі знали справи і малі.

Та не без того, щоб котрусь газету:
Чи Діло, чи то Й Вісник прочитати,
Розкладши ж ерудицю й кебету,
Мов павин хвіст - так робить вища стать -,
Дискусію предовгу про паштети
І про коняк з сусідом розпочать,
Мистецтво, авіацію, конкретні
Проблеми дня, політику і сплетні.

Добірне товариство і таки
Із самої столиці "Галилеї":
Пані достойні, милі панночки,
Батьки поважні - сіль зеьлі цієї,
Всі з мілим усніхом. Тох юнаки,
Що тут найшлись серед верстви своєї,
Здобулися на історичний чин:
Славетний влаштували там фестин:

Як звечоріло - на лісистий схил
Цікаві очі гості скерували.
Гора розбліслася низкою світил,
Які вечірній сучерк розбивали.
І - наче помахом совиних крил -
Вогні таємні мовчки вниз спливали,
Ах ось з'явились ті Чорти страшні,
Що "криком-галасом були сильні".

Ті лісові "цикаві музиканти",
Що їм в огонь і в воду тільки стриб,
Що все від них "втікало, мов на банти", -
Враз заспівали /дехто ах захрип:
Цей спів не всі нагадував бель канто/.
Горить в долині чорний смолоскип,
На капелюсі два орлині пера:
Такі з'явились гостям кавалери!

Була забава, харти і пісні
Веселі й несподіванки усякі:
І монологи сипали смішні,
Й магічні штуки знали тих бурлаки.
Сміялися панове і пані.
Незгірше пописалися Чортяки,
Бо навіть першу славну пісню там
Скомпонував наш гітарист Балам.

Це пісня про цікавих музикантів,
Що так курей лякали і дівчат
Їх верескліві й непобожні канти. -
Фестин скінчився, й до затишних хат
Спішили гості. Алє не на банти
Чорти полізли, а в шатро, щоб спать,
Як лісовий велів пластунський звичай:
Лиш фоя Чорта, а не ліжко кличе.

На другий день дощі, дощі, дощі!
Однак Чорти в іандрізку виступали.
Дощ трішки вщух, тох рушили мершій,
Зібралиши іандрівницькі причандали.
Розмокла стежка, дерева, кущі -
Все обважніло від води, і скали
Вологі й сиві де-не-де між зелі,
І вітер іцнокриль, мов орел.

Вела Чортів дорога спершу вгору
Із кругляків - веснний шлях гаршат.
І всяк згадав ту невгомонну пору,
Історії важкий, кривавий шмат:
Війну і хижу північну потвору,
Що пазурами досягла Карпат,
Однак тоді ті пазури криваві
Відрубано в погорді і неславі.

Важким слідом батьків ішли сини,
Однак веселі, юні і безжурні.
Хоч як сікли дощі з височини
І грізні всі верхи були похмурні,
Проте їм снилися юнацькі сни:
Ми світ добудемо. Хай плачуть дурні -
Майбутнє нам! І топірець січе
На сірім камені "Скоб" і "Лч".

Та з кругляків скінчилася дорога -
Лиш стрімко пнеться стежка під гору.
Можливо - до ведмежого барлога
Вона веде. Ось молоду кору
Чи "вуйко" не погриз? Земля волога,
Вода шумує глухо у яру,
Смерек патлаті, довгі, темні віти
Розгойдус і шумить все духчий вітер.

Тоді ще хлопців автом не везли
Вигідно до готової оселі,
А там варили, прали і пекли,
Ліхха стелили і мили їм тарелі.
Ми всю оселю на хребті несли.
Тяжка мандрівка, харч пісний, постеля -
Трава чи фоя /сіно - це комфорт/:
Так пластиував усікий справжній Чорт.

Отак і тут доводилось таскати
З собою, на плечах, все добро,
Потрібне у безлюдді. Часом хати
Не бачиш милями. А як, було,
Зустрінеш десь оселю, вторгувати
Не легко, що потрібно, бо село
Само не мало подостатком хліба.
Пісна і неродюча в горах скиба.

Ще віддихнули. Заварили чай
В колибі-хаті, де у час восенний
Містився штаб. А покріпивсь - махай
У шряку, холод, вітер. Дощ мерзенний
У вічі ах січе. Скінчився пляй
У сивій хмарі. Маршем цілодінним
Уточлені, спинилися Чорти,
Щоб їм хребта стрімкого досягти.

Ігровище! У хмарах і туманах,
В дощах і у вітрах сховався верх
Камінний, якщо знизу хто погляне.
Але вгорі, понад یмлистий смерк,
Піднявся шпиль. Вітрів ватага п'яна
Жене отари хмар: і враз понерк
Весь виднокруг у імі молочно-сивій,
То знов знизу синіс бір шумливий.

Та розглядалися часу неща.
Вже сутінки вечірні заливають
Міхгірні доли, і мутна шума
Імли густої вище підповзас.
На видноколо сивий впав туман,
Знов хмарі почали сівбу безкрай
Дощів холодних: мусіли зійти
В імлу, вологість, дощ і тьму Чорти.

Та схил покрили виверти й колоди,
Позвалювані у весняний час,
Щоб ворогам не дати переходу
/Це люта Північ сунула на нас!/.
А долом точить льодовату воду
Прудкий струмок і сірий, мокрий плав
Старої скелі пильно омиває,
Плюскочучи у тишині безирачій.

Спочатку чули під ногами шлях,
Тож через пні і виверти скакали;
Пізнаючи по гострих камінцях,
Куди дорога між грузькі обвали.
Та втома вже щешіла у костях,
А плав звертає звільна вбік і далі
Кудись повзе, праворуч відступа,
А їм би просто бахана тропа.

І що робити? Нетрі непролазні,
А зверху дощ, а знизу теплий яр,
А далі бовваніс бір мовчазний.
Безлюддя й беззахистя: ні вівчар
Десь не гукне у пітьмі, ні не брязне
Ланцюг худоб'ячий, ані з кошар
Овечий блей не долетить - похмурі,
Мовчазні гори, зинні та понурі.

Тоді Люципер - славний молодець,
Спитавши у бурних вітрів поради,
Наставив компас /північний кінець:
Енпрого схід/і, уникнувши згади,
Скомандував: рушаси навпростаць!
Яругу х цю без всякої паради
Чи сяк, чи так, а треба перейти,
Бож нікуди вертатися, Чорти!

Сказав - зробив. І коміть головою
Усі впірнули у провалля й тьму.
Густі хаші, каміння під ногою,
Земля зсувається в драглиstu муть,
Ковзькі колоди - з'їдеш і собою
Запореш в гущу -, ноги й руки мнуть
Рінь, лопухи та кропиву, й охина-
Колюча дряпас карки і спини.

Злізаєш далі. Враз ти на слизью
Попав і з'їхав, гепнувши додолу,
Ах загуло. Ось чокре і тремче
Галуззя рочесало чуб. Спрокволу
Повзеш на чотирьох униз: частке
Болото ляпас в обличчя. Доля
Чортівську геть проклявши, лізеш знов -
Щоб наш Люципер славний був здоров.

А вколо чусєш: в гущі та пітому
Щось крекче, стогне, оха, гомонить,
Чалапка по болоті та чобітми
Скргоче по жорсткі й до низу ичти,
Немов би їх там підганяли відьми,
Ах схил яруги глухо стугонить.
Це братія чортівська в дебру суне,
Ах збочами прокочуються луни.

Потім в потік попали, вже на дні.
І хто пройшов убрід, хто перескочив,
А хто, сковзнувшись, впав у водяні
Обійми зимні, підіймавсь і псьочив
На повне горло. Та клени, чи ні -
Однаково лізь далі. Мов наврочив
Їх біс лихий, загнавши в темні дебри,
Де ледве проберуться дикі вепри.

Із дна яруги, з вивертів, колод,
Малин, кропив, каміння та болота
Почав спинатись лісовий народ
На схил стрімкий. І знов гірка робота
Місити глину й сотні перешкод
Переплигнути, знов, мов п'яній плота,
Хапайсь трави, стебел і камінців,
Щоб з дебри виловзти у ліс вкінці.

Поволі втих в ярузі гам і крики:
Нарешті виповзли - то цей, то той,
У темноті розгублені великий,
Що аж скликались: гей! агов! агой!
А потім трубкою трубили й диків
Сполошили. - Зібрались: всяк герой
Потовчений, пожалений, нещасний
І мокрий - як у дощ та курка власне.

Однаке кавалерської закон
Фантазії с чинний завхди й всюди.
І кожний цей нещасний вітрогон,
Що виглядав наевно не як люди,
А дуже підозріло, - впавши в тон,
Відсуту всю ызерію забуде
І хартики та смішки підпуска -
На тобі й нить не лишиться суха.

А в дебрі тій траплялися пригоди!
Скільки лишень гудзів та синяків
Чорти із неч винесли! А в воду
Скільки попадало! Балам зломив
Гітару, із гладенької колоди
Із'їхавши. Проте всіх розсмішив
Один, запавшись у гамуз по вуха.
Аж друзі з ями витягнули зуха.

І рушили Чорти у ніч і ліс,
Густий і чорний. Довго правцювали
Напотемки, напомацки. Він ріс,
Густішав, пнявся. Темних жмар обвали
Плили над верховіттям, зимна вись
Дощем рессила. Пò шпильках спливали
Краплини безчисленні та німі,
І легкий шум котився в тишині.

І в пітьмі тій безмежний і глибокий,
У пущ старих відлюдній самоті,
В тій ночі непробудній, вовческій,
Вітристій і дошистій, в тиші тій
Великий, безгочінній, де неспокій
Повзе іззаду по твоїм сліді,
В понуро-тешній далині розквітло
Слабим промінчиком надії - світло!

Чи блудний вогник? Привид і чана?
Ні, він росте, зближається поволі -
У морі тини фесрія чудна.
Промінчики щораз цініють кволі.
Вже розступилася лісова стіна:
Оточують смереки гемночолі
Якусь колибу, доді сінохать,
Копиці сіна в темноті стирчать.

Це сіно для гуцульської мархини
Тут газди готували цілий день,
Косили для своєї худобини
Норм зимовий, а потіц, десь на пень
Собі присівши, в час згасання днини
Люльки курили, або ж і пісень
Мугикали, ах тешна ніч настала.
Тоді у сіно спати залягали.

Сьогодні ж, у слоту, заздалегідь
Палили ватру, що дими здіймала
До хмурих та холодних верховіть.
Вони ж міцний бакун понабивали
В люльок коротких узірчасту мідь
І весело курили-розмовляли,
Синявий випускаючи дишок,
А в слід за ним то дотеп, то смішок.

Оточ і здивувалися чизало,
Уздрівши несподіваних гостей,
Що поночі із пущі причвалали
І розглядали їх налий бурдей,
Чи тут би якось не зночувади.
Замало місця! І чухих людей
Гуцул повів до більшої колиби,
З півшилі ще у пуш заснулих глибі.

Тут стали табором чандрівники.
Не глючись, розвели багаття
І нум сушити мокрі сорочі,
Штани та черевики й всяке плаття,
Ах пара бухала. Ще похапки
Зварили, з'єли, й найсолідша плата
За стільки лих, трудів та перепон -
Їх огорнув твердий, камінний сон.

Так промінув чи перший день мандрівки
По бездоріжжя наших буйних гір,
День змагу, мокроти і голодівки,
Шо залишив в одежі повно дір
І в шкурі теж. Таки не переливки
Пробратися, куди лиш дикий звір
Ходити звик, крізь ломи і недеї,
Аж до колиби вбогої цієї.

От і не диво, що у час глухий,
Північний всі бурлаки вже храпіли,
Зарившись в сіно. Та не вартовий!
Похнюпившись, він оком осовілим
Вдивився в ватру. Лине дим густий
Угору. Бистрі, золотисті стріли
Його пронизують і в висотах
Згасають на смерекових гілках.

Сире деревно куриться й пригасне,
То знов розжевріє в жаркім вогні,
Сичить і пахкає. Тремке, неясне,
Непевне полум'я у тишині
Танцює - таємниче і мовчазне.
І падає на кострубаті пні
Червоний блиск і тоне в чорній пітьмі,
Гілки колишуться у легкім ритмі.

Злітає угору патлатий дим,
Химерно-тасмничі взори пише
І тихо розвивається. Над ним
Густі, насуплені чуби колише
Похмурий, темний, сонний бір. Гнівним
Червоним язиком колоди лихе
Вогонь голодний, сердиться, сичить.
Дрібненька мхичка в гиллі шелестить

Як пахнуть фоя, дим, земля й живиця!
Прадавнє зупинило біг сторіч.
А десь над верховіттям вітер злиться,
І велетні лісні стрясають з пліч
Рої краплин. Дзюрчить дзвінка водиця,
Збігаючи униз, де темна збіч
Втонула у густих, ніших туманах.
Ніч лісова - бездонна, тиха, тъяна.

Вона шепоче щось тобі до вух,
Вона зідхас. Щось снується в гущі
Невловне. Ти напружиш зір і слух -
Дарна. Лиш грають води невисипущі,
А пролетить галузям легкий рух,
То тихо-тихо дзвонить фоя. В пущі
Мовчазна, повна самота. А тьма
Така густа, напосна, німа.

Над Прутом, під Говерлею старою
Отак і я колись в шатрі стеріг
Заснулих друзів. /А вже за водою
Слілило років із тридцять!/. - Як на сміх,
Пригадуєш минуле - до напою
Буденщини краплину давніх втіх
І спогадів домішуєш, небоже,
Бо теперішнє щось тобі негодо...

А ніч минає. Посіріла тьма
Над верховіттям, хмарі посвітліли,
Вже й посрібліла водяна шума
На потічку. Вже десь залопотіли
Пташині крила. Темнота сама
Розтаяла. Непевне світло біле
Цідилося крізь гилля, дощ, туман
На галіаву і на чортячий стан.

Пробуркались знедолені бурлаки,
Протерли очі, кості простягли
І вилазили з сіна, наче раки,
Вперед і назадгузь, як там могли.
А потім стали рахувати всікі
Пошкодження, що гори завдали.
Балам спалив, сушивши, черевики.
З того було багато сміху й крику.

Полаявшись та покричавши в смак,
І витрусили вперте сіно з гирі,
З-за коміра, із рукавів, усяк
Давай чепуритись, латати діри
І чиститись, Балам же неборак,
Проклявши всіх шевців рази з чотири,
Підметки став в'язати мотузком,
Щоб їх в дорозі не згубить притьмо.

А вхе у казанку вода з потока
Кипить, парус. Зготували чай -
Із фосю! Смерека тенкобока
Сама струсила, або Й негодяй
Нотрийсь похартував, як пильне око
Його не стерегло? Ну Й відгадай!
Та всі, голодні, попивали хваво
І згадували хресну переправу.

І знов тринадцять рушило "хвостів"
У дальші мандри. Вітер, дощ і хмари
Їх привітали вдруге Й поготів
І правили їм за знаряддя кари
За всі гріхи, які хто учинив.
Ішли вони прошоклі, як принари,
Крізь Бистрицю Солотвинську пройшли
І знов пірнули у густі ліси.

Окуталися хмарами верхів'я
Похмурих гір - ногам нелегкий шлях.
Але х бадьоро сунуло чортів'я
По мокрих облазах, стрімких стежках,
Бо додала їм свіжих сил ночівля,
І запал мандрівницький не потах.
Та поки на гору дібрались Ріпну,
То не один в дугу хребет свій вилнув.

Там оддихнули на вітрах різких,
А хліба кус скріпив юнацькі сили,
І рушили хребтом скелястим. Лих
Зазнали тац найгірших, хоч бідили
Не раз ще і не два. Та по ковзьких
Скакати каменюках - а щосили
Б'ють дощ і вітер в очі, у лиці! -
Понад щілини: ні, не жарти це!

Тринадцять кілометрів проскакали
Отак Чортяки на тропі вовків
Та бистрих сарн, і ось не поламали
Ні рук, ні ніг. Та кожний добре впрів!
А пересаджуючи через скали
У скоках, гітарист не сам садив:
Весь час струнент полеманий за паном
Баламкався. Отак він став Баламом.

Тринадцять кілометрів канчюх
Слизьких, суворих, гострих і холодних!
А кожний крок непевний, - і каюк
Тобі, як схибнеш берегом безодні
Нерівний шлях, бо вже камінних злюк
Немилосерді зуби та голодні
В'їдаються тобі у м'ясо й кістя,
І поїть тепла кров камінну злість.

Хребет скінчився врешті, слава Богу,
І по гладкій траві пустились вниз,
Не раз штанами гладючи дорогу,
Втікала бо з-під ніг зрадлива слизь.
Попали в яр, де знов єм грузли ноги
В болото, зілля, рінь, ломачча й хмиз,
Пнялися стрімко вгору з півгодини,
Аж вийшли на велику полонину.

Прийшли у Маняву. А де б найти
Притулок? На приходстві, в стомості!
Тож лавою посунули Чорти -
Бо мали гір та пущ таки вже доста -
В привітний дім з-під вітру і слоти.
Згlibіть же радість лісового гостя,
Що після пущ, дощів, болот, колиб
Живе хоч вечір на попівський штиб.

Не дуже, правда, тут поласували,
Бо трохи забагато їх було,
А панотці по горах бідували,
Як бідувало і гірське село.
Тісні кімнатки ледве їх вміщали,
І їхі не ставало - як на ґло.
Та захистили хлопців стіни голі
Пахучої попівської стодоли.

Сушилися, варили і пекли,
При кепській грі робили добру міну,
Мостили чимсь, як вміли і могли,
Підбите око стовчене коліно,
А підкріпившись, зараз залягли
В м'яке, гостинне, запахуше сіно,
Любіше їм від пухових перин,
І швидко захрапли всі, як один.

Подякували вранці за гостину
І попрощавши всі господарів,
Пішли славетну оглядати руїну,
Старого свідка пам'ятних часів,
Коли величну, дорогу святиню
Дух предків наших в небо підіймив,
Щоб силу сокрушила нам ворожу,
Щоб голосила всюди славу Божу.

Пишався тут колись Манявський Скит!
Зуб часу вищербив старинні мури,
Будівлі потрошив. Душа тремтить:
Які над ними прошуміли бурі!
З залишків віс грізний дух століть
І викликає шарива понурі:
Змагання, труд, надія поколінь,
Під єм високий - все руїна й тлінь.

А вітер гласкає каміння сіре,
Обросле мохом; зела шелестять
Під баштою; в розколині і діри
Трава втискається, й лінивий гад
Повзе ручною. Та чи повіриш?
Там на стіні письма старого шмат
Ще засілів, що "сю колокольню
Созда" отаман запорожців вольних!

Затер ім'я преславне заздрий час,
Ницівник вікопомних діл людини,
І світоч слави древньої погас,
З багатства залишились окрушини,
Та з них шепоче давніна до нас,
Співає тужну пісню лебедину,
І крізь дими похеї і завірюх
Віс на нас великих предків дух.

Поклін віддавши тіням величавим
Віків минулих, наші юнаки
Вперед пошандрували кроком жвавим
По травах буйних, по стежках стрімких
Шукати пластової чести й слави,
На схід, де їм закурені верхи -
Дороговкази дикого простору -
Значили шлях в далеку Чорногору.

І мандрували так не день, не два
Лісами, полонинами, верхами,
В безлюдді й самотині. Дошова
Пора скінчилася, болотнисті ями
Підсохли, засміялась галява
Красою - різноцвітними квітками.
І юне, свіже сонце верховини
Озолотило килим полонини.

Химерна є погода у Карпатах.
Бува, надтягне буря громова:
Мече вогнями хмара біснувата,
Заглушить гук громів твої слова,
І дух тобі застигне аж у п'ятах,
Немов гряде пожежа світова.
Находиш жертви громової смерти:
Пень дерева - обсмалений, роздертий.

Обилля вод споліскує і ліс,
І полонину, і круті схили,
І з шумом-плюскотом спливає вниз,
Кріпшаючи. Уже загомоніли
Малі струмки, несучи зілля й хмиз,
Уже потоки, повні шуму й сили,
Жбурляють пні і рінь по царинках,
Аж прийме їх запінена ріка.

А потім туча щезне за верхами,
Забліснуть в сонці краплі домові,
Блакить закучерявиться хмаркаши,
Лісами пройде свікий вітровій,
І тихі облаки пливуть рядами,
Звідкіль разили іскри громові.
Життя по всій пульсус верховині:
Звіринне, комашине і пташине.

Куди не глянь, хвилюючі чуби
Отих ялиць стрімких, смерек патлатих,
Колихані у подувах слабих
Вітрів пахущих, пишні зельні шати,
Між ними смуга легкої тропи
Звіринної, предивні аромати
Живиці, ялівцю, і тиха синь,
Що чанить нас принадою далин.

Веселе сонце, вітер і смереки -
Чого ще більше треба молодим?
Вперед, вперед! Як кличе шлях далекий!
Хіба ж для них провалля дики - стрим?
І що їм бурі, холоди і спеки?
А втомляться - вечірній ватри дим
Їх привітає десь в затиші пуші,
До сну колишуть ручай співші.

У сміяхах, картах, криках і піснях
Пішли Чорти на Битків і Надвірну:
Ногами били надвірнянський шлях,
Поки побачили зорю вечірню.
По клунах очували на сінах,
Що сну їм тепло берегли і вірно,
Коли отець гостинний наситить
Подухав їх бурлацький апетит.

Пішли на чилий, затишний Делятин,
Значний великий чостом луковини,
Де я гуляв колись шалим хлоп'ятам.
Минулись ті часи, мов сизий дим,
Тепер же ворог там панує клятий,
Досхочу глумиться над всім святым,
І кожний рідної землі безцінний клептик
Затоптують його плюгаві лапті.

Пішли на Дору серед синіх гір
І на Яремче, де великий канінь
Ім'я Олекси носить до цих пір,
Преславного опришка, що руками
Могутніми карав усіх невір -
Гнобителів народних, скельні злами
І дики пущі вибравши за дім.
Він був на ворогів небесний грім.

Там дух опришків юнаків овіяв,
Там охила віків минулих тлінь:
Без кари ворог досі ще шаліє!
Майнула грізна Довбушева тінь,
Та тільки тінь: Нашарне вся надія
Голодних правди й хдучих поколінь.
Олекса покохав зрадливу Дзвінку:
Той багатир загинув через хінку.

І далі правцювали юнаки
Почерез пущі, полонини, гори,
Над головами кані й шуляки,
Прозоре небо, чи важкі, суворі,
Гнівливі хмари: лісові вовки,
Тверді, засмалені. - Пройшли не скоро
Всю Гуцулію, щоб - де Прут шумить -
У Коломиї мандри закінчить.

Преславнє місто тая Коломия,
Як це відомо кожному з пісень.
/Співається у пісні: не помия./
Ta був це з горами розлуки день.
І справді: кожному Чортяці шия
Витягувалась там на південь - ген,
Де у туманах - смухна сизо-синя -
Щезала незабутня верховина.

Скінчились мандри, починається труд
Упертий, цілорічний - сірі будні:
Журба, змагання, праця, вбогий люд,
Гризня дошкальна, прикроші марудні,
Ярмо чужинців - гнєт, арешти, суд,
І спрага волі, і слова облюдні,
Тяжка образа людських почувань:
Ти на своїй землі лиш раб, не пан.

Не легко жити і рости в неволі.
Безсиля молодих підтятіх крил,
Мов крапля камінь, вперто і поволі
Підточить душу, увілле до шил
Зневіру - й крутиж в блудному колі.
А все ж вгорі не скучий небосхил:
Дихнути ширше - вільно! Гей, у гори,
Де воля і приманливі простори!

Все літо серед гір, лісів, долин!
Ідеш свободний, в колі щиріх друзів,
У пахощах грибів, сунниць, охин,
То мокляком - за взором чорногузів -
Бредеш, гірського світу рідний син,
Співаєш, що над Прутом, там у лузі,
Зійшов вже місяць, і живий вогонь
Освічує твій спокій і твій сон.

Розхеврілось багаття полу^м'яне,
Ах очі дим гризе. А кашовар
Вже урядує, і лице рум'яне
Від хару ах пашить. Котрийсь штукар
Нам жартами сипнув /ах вухо в 'яне/,
А там концерт почався двох гітар
І спів, і декламує хтось Гонера,
А вже і довзиралася вечера.

Кулеша, ясно - часом був і риж -,
Прикурена, але х як смакувала!
Таки найкраще ються й п'ється лиш
На мандрах. Ще "втяли короткий балак"
Про це і те, а потім, брате, спиш,
Мов у колисці мама вколихала,
І снятися волоцюзі дивні сни,
Ах поки збудить поклик Сатани.

Як заскрегочутъ до зорі сороки,
Перелітаючи шумну ріку,
Як ранкового вітру юні кроки
На травах сколихнуть росу тренку,
Як застукочутъ дятли сіробокі,
Розбуджуючи пущі синь глуху,
Тоді пора й Чортам простири очі,
Прогнатъ останні сни лісної ночі.

Холодний ранок - дзвонить зуб об зуб.
Але нічого - миються в потоці,
А декотрий лише гукне: гей руп!
І в воду бух! - ах блисне свічка в оці.
А вже найвищої смереки чуб
Позолотів, тох одягнувшись, хлопці
Давай поспідати, що Бог послав,
Щоб ще котрий в дорозі не охляв.

Хто не бував ніколи в школі "Чмоля",
Старого Усусуса - не ходив
По горах з ним /це не була сваволя!/,
Хто не голодував, не мерз, не прів -
Не знає той, що пластова недоля!
Не знає довгих таборових днів,
Коли товклюсь у тілі духу пушка
Від рискаля, пили й пісної юшки.

Умів тримати братію в руках!
Він вимагав напружити всі сили,
Чеплявся кожного, як той реп'ях.
Здавалось часом, що сotas хили,
Так допікав, так підганяв, і страх
Боялися Його, а всех - любили!
У всьому прикладом був первім він:
Вояк-виховник юних поколінь.

Бурлаки попоїли, ще й зварили
Брунатної води /це звався: чай/,
Ах хиттедайним струмом в кості й хили
Влилось тепло. А все веселий прай
В мандрівку кличе, де росисті крила
Ось розгорнув зелений бір-розмай
І манить в гущу запашну й таємну,
Яка розверглась до шпилів буренних.

Ідуть собі - ряхтить небесна синь,
Гадюкою гірська дорога в'стється,
На соковитих коврах полонин
Отара біла цекає й пасеться,
Здаля блистить ручаю срібний плин,
А там росте гора, немов фортеця,
Яку здобути хочуть юнаки,
Щоб Ти напитися висот дзвінких.

А сонце лле рікою на зелений,
Пахучий світ сяйливу благодать,
Ах грають-мерехтять струмки студені,
Замріяні смереки шевелять,
Дрімають в тиші буки староденні,
Гуде в малиннику бджолина рать,
І кожний кущ і пень, і кожний камінь
Видихує несказані бальсами.

Мандрують далі й далі. Ах село
Здалека видно. Слава Господеві!
Таки все до живого допекло
По пущі волочитись стомилевій,
А тут "плебанія" старе чоло
Ховас мирно між густі дерева.
Гей, від пастуших будзів і вошій
Попасти враз в попівський рай оцей!

Ах, Боже мій! Тут кава і сметанка,
Обід достойний назви: і росіл,
І курка, і солодке, й чаю склянка,
І груші, сливи, яблука - ах стіл
Вгинається. А красна "попадянка",
Рум'янолиця Венус, в серці біль
Солодкий, найсолодший розбудила,
І все ростуть душі юнацькій крила!

Патріархальне галицьке село!
Минулось ти, як дим понад полями,
Попівських родів пліднес кубло:
Ті панотці гостинні до нестями,
Ті гости, що кінця їм не було,
Ті оглядненькі, старомодні дами,
Картини зховклі і в кутку, для пань,
Від старости приглухлий фортец'ян.

А у саду цвітуть кріслаті груші
Та яблуні, і на похилий пліт
Злітають кури. Сопілки пастуші
З вигону чути, а муругий кіт
На горобців полює. Прості душі
Мухицькі: хнива - вмер старенький дід -
А сіно як? - худоба дохне, чули? -
Торговиця - жидівські балагули.

Вона - земля! Таку чи створив
Мухицький Бог - статечний той господар -
Для плуга й борони, для добрих хнів,
Для сінокосу, в стайні для приплоду,
А полила гаряча кров дідів
І прадідів - ту землю тиховоду
І яснозору, матір поколінь,
Колиску й домовину нам - амінь.

Знов ліс. - Верхи, як море безбережнє,
Повите ілою золотих далин.
Сміється сонце, і білоодехні
Мандрують хмари синню височин.
Якісь холодні, хмурі, нетутешні
Сковзають тіні руном полонин,
А в голубім безмежні вітром дише,
Ах дзвонить запашна, кристальна тиша.

Краса зелених, писаних Карпат!
Струнких ялиць чудна, чітка мережка,
По каменях шумистий водоспад,
Між вивертів і пнів вузенъка стежка,
Угорі хмари табуном біжать.
Вогонь, казан: кипить густа кулешка.
Шатро готове. Ніч Купала. - Так
Квіт папороті цвів колись і нам...
ет

Окуталися синьою імлою
Далекі гори і густі ліси.
Смерковок, затишною порою
Вдяглися трави перлами роси,
І сарна крадеться до водопою
Чагарником. - Благословен сси,
Покинутий далёкий рідний край!
До тебе всі надії відлітають.

Та ніч карпатська - тиха, аж німа.
А може тужить десь ген-ген фльояра?
Поточок дзвонить - срібний, як шума,
Від нього піднялася сиза пара.
А від верхів і леготу нема,
Лише далеких білих зір стара.
Мандрус віздовх небесних полонин,
А місяць, мов пастух, між них один.

Вже ватри грань поволі попеліс,
А сонний ліс ще тихо шевелить.
Гахучий легіт між гілками віс,
Ласкаво гладить чола волокит.
Туга заснула в пелені надії,
Ланцюг верхів у синій пітьмі спить,
Лиш місяць-волоцюга ще мандрус,
І вперто гомонять струмочки буй.

Оповила прозора, синя тьма
Ери глибокі, затишні долини,
Глухі вертепи, де й звірюк нема,
Лиш часом залунає крик совиний,
І тьмяно мерехтить вода німа,
Ледь-ледь шелесне запашна кедрина.
І ніч, і бір, і гори - все мовчить,
Лише сердита Лімниця шумить.

Бувало - при вогні, у тиху пору,
Посеред пущі, під наметом зір,
Плила розмова. Дим злітав угору,
І пахло лісом. Слав мовчазний бір,
Заснули в пітьмі й безгомінні гори.
Глибока тиша. Золотих сузір
Безшовна велич підіймала чола,
І розширяла груди буйна золя.

Мурлика стиха на гітарі грав -
Таку сентицентальну пісню давню:
Як то козак колись в степу гуляв,
Громив орду, бив яничарів славно. -
І хто підтягував, а хто мовчав,
Вдивившись у вогонь. Було всім явно:
Зотліла слава в заграві пожех,
А золя батьківщини з нею тек.

Замовкли всі. А перед оком духа
Ставала княжа слава золота -
Сузdalська дич - татарська завірюха -
Руїна - дим - вогонь - ясир і та
Козацька слава - край меча і плуга -
Богдан Великий - і знов каяття:
Війна, різня, руїна, всі жахіття
І темної неволі двістіліття.

Ах сон мертвецький п'єрвав Тарас.
Весна народів світом прошуміла,
Восний гураган Європу стряс,
І впала хиура, мертві, скам'яніла
Тюрма народів - не на довгий час...
У морі крові людохерна сила
Втопила волю, щоб карки нагнуть
В нове ярмо. Страшний московський кнут!

А понад рідною Галичиною
Знов давній ляцький засвистів батіг,
І УВО молодь кликало до бою.
Старий ратай убогий переліг
Орав, та молоді хапали зброю
Долоні, звиклі до твердих чепіг.
Пручалася, в ярмі чужинців стисла,
Земля Данила, волость Осмомисла.

Мовчали всі. Ах обізвався Пік:
Чого ж ви так води у рот набрали?
Щоб поліцай вродився, або шпик? -
І розпогів, як вдерлась у підвали
Поліція - а там вже другий рік
Ми тайний університет скривали, -
Та він поблизу видував похар
І врятував від шкоди і від кар.

І розв'язались хлопцям язики:
Наука, праця, змаг і здобування -
Все для держави нашої. Батьки
Не довершили, але ми востаннє
Порвемось - і здобудем! Ці верхи
Надишуть мішлю на важке змагання.
Тут кожний - князь на золотому столі:
Отчич і дідич рідної землі.

Ах, як мені дзвенять старою мідлю
Безцінні спогади прожитих літ!
Мов золото, передамо наслідю
Юнацтва нашого крилатий міт,
Щоб рідну душу зберегло поріддя
По чужинах сунних і юний світ
Щоб брав до перехову в серце чуле
Таке барвисте й буйнє минуле.

Чи ж не хиття це, цріяне у снах?
Купалися в бурхливім Черемоші,
Вудились в діжі, шокли на дощах,
Сушили по колибах ноги босі,
Голодували, пріли й черзли страх,
Буває - спали на траві чи в мосі,
І заворожив їм юнацький сон
Гірських потоків срібний унісон.

Тепер ти, брате, міряєш гарячку
І грієш у перинах свій катар,
Тоді ж його ти під слоту карпатську
Носив - засмалений, немов бозгар,
А волоцюгову твою кортачку
Будив тобі гризької ватри жар,
І снів ти прехороші сни дитини,
Під бренькіт і уколи кошарині.

В Карпатах не такі страшні вовки,
Чи то й ведмеді навіть, як ті блохи
Та комарі - оті большевики, -
Що поночі, бувало, ані трохи
Заснути не дали, оті п'янки
Людської крові, щоб усі подохли!
Підступні опирі карпатських пущ -
Від них оборонитись ані руш.

Та ніч минала, надлітав світанок,
Згасали тихі зоряні зогні,
Блистили роси холодно і тъяно,
Защебетала пташка в тишині,
І кликав юнаків веселий ранок,
Свесь у багрянім скупаний вині,
На темні схили, на плаї високі,
Де тиша - ліс - сопілка - шум потоків.

То вітром-шумом п'яні дерева
Хиталися у пралісі рядами,
Схилляючись на плесо, де кида
Вода мінилась срібними кругами.
У хмарах Грофи сива голоза,
Що гналися хисткими табунами:
Карпатський бір сколиханий гудів
Під гострий клекіт кань та яструбів.

Під скелями кида вода сріблиться,
Нависле гилля кида сиву тінь,
У сонці ллестіся золота жилиця,
А зрубом віють пахощі малин,
У темній гущині співас птиця,
Іде луна зелених безгомінь,
А гей в шунній, далекій пущі синій,
Там глухо б'ється серце верховини.

Отам Богдан - поет від диких скель,
Ще прозваний також і Гелайдом -
Сідав на фантазійний корабель,
Романтикою впившися старою,
І плив до неогляданих земель,
А віршовою на папір стопою
Свої найранніші укладав пісні,
Гафуючи на Музинім коні.

Там десь і Янкель наш над срібним Прутом
Хлепнув п'янке поезіч вино
І досі ще не зміг Його забути,
І досі ще у нім бурлить воно.
Хоч на Парнас Йому ішлося круто -
До "сонця загратоване" було вікно - ,
Та він "Шляхи" ще й досі прокладає
На гірку Муз і стиха лавр плекає.

Там і колишній наш Юрасик /він
Вже Парасілюс/ став не римське право
Оспіувати, а кедрову тінь
І ватри хар, горганську величаву
Ніч заворожену, Й потоків дзвін,
І шатра в сумерку, Й юнацтво хває,
Заслухане у золото тих слів,
Що обрій аж надію багрів.

Там і Балам - отой, що черевики
Спалив був, ідучи до Маняви -
Заслухався - так роблять всі музики -
У тишу півночі, у крик сови,
У пошум вітру, в пущ тасині клики,
У гомін вод, у шелест лісовий,
У хори жаб, і досі ще їх чус,
А як згадає - нишком компонус.

Так і мені ось забаглось у смак
Повіршувати собі ще раз на старість,
І на варстат узяв оце Чортяк,
А з ними і добу минулу впарі,
Що, мов на злобного демона знак,
Взялася тлінню в світовім пожарі,
А ми - залишки кволі та марні -
Складаєм часом віршики сумні.

Поети диких скель, лісів ваганти,
Веселі вітрогони і співці,
Мислителі і Бокі музиканти,
Артисти, дхигуни Й сердечь ловці, -
Тепер ми лиш бездомні емігранти,
Полатаної долі злі шевці:
Колись сап'янці шили ми хороші,
Тепер же і в самих вже ноги босі.

Кому це смуток, а кому і сміх:
Хай плаче ворог - бісова личина!
Зазнавши різних радощів та лих,
Зрослась докути лісова родина
В добрі і злі - усяко. Що ж, таких
Іх викохала буйна верховина,
І шум потоків, і дрімучий бір,
І розкіт грому із-за синіх гір.

І там, у пущах тихих, безгомінних
Родились їх звичаї - хоч чудні
Чужому оку, але рідні й цінні
Іх душам, викохані бо на дні
Сердець чортячих, дивні й незамінні,
Бо скупані у буйному вині
Юнацької фантазії Ухностів
Панів лісної шляхи з крові і кости.

У теплім липні, в двадцять другий день,
Опівночі спішать Чортги на раду.
Прикрившись коцом, всяк мовчить, як пень.
Маршалок водить лісом всю громаду,
За ним Люципер з Плещенем. Лишень,
Достойно замикаючи нараду,
Останній Хвостик з лисячим хвостом.
Мовчазні тіні сунуть гусаком.

Глибока ніч. Хрумтить сухе ломаччя.
Відзначуючи рокову міть,
Довкола тричі суне все чортяччя.
Засохла фоя тихо шелестить.
А в лісітиша Йтъма' густа, незряча.
Та Плеш'я Іде, мов тіні, і мовчить.
У душах щось глибоке і безкрас:
Це Лісова Премудрість промовляє

І вчить вона, як жити у лісах,
Як пандрувати, як Чортам дружити,
Як виливати душу у яснях,
Як з честю прапор пластовий носити
І як верстати свій життєвий шлях.
І каже серце, нек вщерь налите:
Шануй, що освятила рідна кров,
Щоб ворог нас смертельний не зборов.

І повертаються усі поволі
На місце ради, подихом століть
Пройняті, вчувиши дивний голос долі,
Веселе і серйозне вплівши в міт, -
У ксло, де смереки темночолі
Підперли зореносний небозвід
І північну, глуху, глибоку тишу
Старезний бір задумано колише.

Люципер підіймас вже вогонь.
Усі стоять у колі і ні слова:
Балац, Муртика, Пік, Юрасик, Слон,
Котангенс, Янкель, дік кудрогохоловий,
Декан, і Шур, і Моріц, і Пузон,
І Монтехристо, Шприца і Немова,
І Коржик, Сальче, Ванька, Гіз, Малай,
І Граф, і Дусько, й Чача, і Бабай.

А чвірка Архидідьків виступає -
Великі смолоскипи у руках -,
Їх до сухого річа прикладає
З усіх боків, і вже вогнистий птах
Червоні крила вгору підіймас,
Вже буйно б'ється у густих димах.
Тоді у тишині глухій нестремно
Лунають звуки лісового гімну:

"Пропоре наш, замай нам в гордій славі
І золотом та сріблом заблести,
Шляхи нові, могутні, величаві
Бурливим полетом наш вказуй ти!" -
Їх слухають ліси старі, коряві,
І понад плесом темної води
Щербатий місяць, і сріблисти зорі,
І верхи далекі - серце Чорногори.

А спів величний далі гононів:
"Пропоре наш, зорій нац у неволі
Вогненним слівом воскресних днів,
Не дай зламатись нам в тяжкій недолі
І розпали в грудях завзяття й гнів." -
Опівночі, у лісі темночолім
Хорал могутній пролунав ще раз
І вмови. Племінна Рада почалась.

Люципер - пан, пекельний цар, еслодар
Верхів та гір і Племени сподар -
Розсівся попереду як господар,
Увесь червоний від вогню, як хар,
Маршалок біля нього, а оподаль,
Задивлені в огністий затри чар,
Усі Чорти, і Дідьки, й Архидідьки
Кругом, щоб приступу не дать нізаідки.

І виливались молоді серця
В піснях, промовах, дотепах і жартах,
Чікіх та докучливих, як оса:
Вичитували всяке, мов на картах,
Сухим не залишили ні перця,
Базікали, що варта і не варта.
Від калайдурів, дотинків, կрамол
Був певний лиш Люциперський престол.

З респектом спозирали ті гульвісіи
На сірий камінь, чи корявий пен -
Престол їх. Всякому відоцій бісу,
Так і є прапор - святість їх пісень.
Так череп оленя - це тотем лісу
/Його несуть на чандрах кіч і день/,
І тотем пекла, мов чортівські ющи:
Хвіст тетерючий на кедровій дошці.

Та Рада - не лиш жарти та пісні!
І Сатана, й Маршалок, і Мамонник -
Той, що в калитці носить шкуряній
Всю Племени монету благодзвонну -,
І Канцлер їх Величності - всни,
Престолові шанобу низькоклонну
Віддавши, всьому х Племені привіт -
І річ держать, і предкладають звіт.

Чи провинився хто перед законом,
Чи то ' на вищу рангу заслужив,
Чи хто з фашіліянтів слави дзвоном
Став Племені, чи то пересолив
В недбайливості - зараз перед троном
Його тут судять всі без добрих див,
А котрий гаразд дістане "коца",
То в тім душа найбільш добру охсча.

Та Плем'я й раду радить сяк і так,
Вирішус усі державні справи:
Бюджет /бо дошкауляв макони брак/,
Дипломатичну гру, нові цікаві
Закони, постанови. Потім всяк
Керманичів пекельної держави
Ще обирає на поточний рік,
Що їх монарх підтверджувати звик.

Порадились поважно, поспівали,
Подартували в снаж і залили
За шкуру сала, як кому там знали
/А зуби Чорта гострі, як пили;/,
То Й буде з них. А вже небесні далі
На сході посвітліли, Й проплили
М'які, легенькі подихи світанку:
У літню ніч не довго ждати ранку.

Знов тричі сунуть човчки гусаком
Довкола ватри: кінчать вже нараду.
Маршалок знов крокує передом,
За ним Люципер і пекельна рада,
А Хвостик Їх Величності слідком:
Хвіст лисячий позісивши іззаду.
Сипнувши на червону грань пісок,
"Лятринний марш" зробили до зірок.

Погасла ватра, закінчилось свято,
Поснули сегед лісу юнаки.
А сонні хрів з землю трідев'яту
Несуть їх: може, в буряні роки
Найбутні, у добу страшну, прокляту,
Що кров'ю юні залия стежки.
Та в забутті не згасли їх пригоди.
Здається - іграшки хлоп'ячі й годі.

А всех яка глибока в них дзвенить
Мелодія - далека, чвертьстолітня -
Крізь дики вихри бурляних політів
Вона була, що праця заповітна
Серцям юнацьким, що не знали сить,
Хоч як манила суста всесвітня,
Душ романтичних тридцятлітній міт:
Наш незрівняний, ненаслідний світ.

Давно він залишився поза нами,
Далекий рай зеленої краси:
Пухнасті хмари мріють над штилями,
Трава покрита килимом роси;
Піднявшиесь над блакитними верхами,
Золотить сонце мідані ліси,
А пахощі хвіччного ладану
Сп'яніли душу і без того п'яну.

Роки минули, молоде вино
Вже вишуміло - залишилась віра.
Тяжкий був шлях. Не всім було дано
Із кігтів кровожадного кумира
З душою вирватись, не йти на дно.
І дуськові там довершилась міра
Життя, і Чачі: вбили соколят
Цього червоний, - того бурй кат.

Та щи живем - і ми не забуваємо!
Не все згризе неситий часу зуб.
За роком рік у вічність відпливає.
Хоч не один упав кріслатий дуб,
Побитий праліс горем і відчаем,
Та по-весні знов зеленіє зруб:
Росте нова, ще невідома сила,
Якої гурагани не зломили.

Погасла ватра, вітрик-тиховій
Вколисує велику тишу бору.
Заснуло все у темряві густій,
Лише зідхають ще глибокі звори,
Хлюпоче в гущі струмок дзвінкий,
А в рисотах горльть безмежні зорі.
Погасла ватра. Шум глухих лісів:
Відвічна пісня Лісових Чортів.

"Пропсре наш, колючий звій терновий
Сплетено ми отрадженням цим страшним.
Він змікнеться тобі в вінок лавровий
Під сонцем волі світло-осяйним." -
Сліди нестерпі молодої крові
Личились там, де ватри сивий дим
Злітав над шатрами у рідній пущі
І дико Черемош пінився злющий.

- - - -

- 40 -

/Кінець першої частини/

Писано в рр. 1948-53.

П О Я С Н Е Н И Я :

діс іре /лат./	- "день гніву", судний день
Апокаліпса - апокаліпсис, одна з книг св.Письма; хахіття	
"Фридж" /англ./	- холодильник
"гавз" /англ./	- хата, дім, будинок
"кара" /англ./	- авто
виверт	- місце, звідки вітер вирвав дерево
древній	- давній
гуня	- верхня одяха з грубого сукна
кріс	- військова рушниця, карабін
яса	- привіт, салют
плай	- гірська стежка, доріжка
облаз	- шлях попри стрімкі скелі
ватра	- вогнище, багаття
Горгани	- скеляста частина Карпат
грехіт, грегіт	- кам'яниста скеля; гола, скеляста гора
"льора"	- вантажний вагон-площадка
бурдей /гуц./	- хатка, хижак
"Галилея"	- хартівлива назва Галичини
"втяти балак" /харгон/	- побалакати
"Чмолъ"	- І.Чмола, пластовий діяч
розвеогтися	- розкинутися
ратъ /староукр./	- військо
плебанія	- парохія, приходство /катол./
будз	- овечий сир
"попадянка"	- попівна, дочка священика
сопілка	- дудка, дерев'яний музичний інструмент
балагула	- хидівський віз
УВО	- Укр. Військова Організація
ратай	- орач
бовчар /гуц./	- пастух рогатої худоби
Грофа	- верх коло Підлютого /ок. 1750 м./
ваганти	- середньовічні мандрівні поети
джигун	- Чепурун
тотем	- першіна культова відзнака
тетерюк	- птах
Фол	- чатиня, глиця і галузя шпилькових дерев
"вуйко" /гуц./	- ведмідь
дебра	- провалля, долина
Фесрія	- чар
мархина /гуц./	- худоба
колиба	- пастуша хатка, буда
ломи	- поламані дерева
недеъ	- дикий верхи гір
ижичка	- дрібний дощ
Говерля	- найвищий шпиль Чорногори / 2058 м. /
"хвости"	- хартівлива назва Лісових Чортів
с'гомость	- уніяцький священик
Скит Манявський	- руїни монастиря тої назви
колокольня	- дзвіниця
царинка	- нива; обгороджене пасовище
каня	- порода шуліки
чорногуз	- лелека, бузьок
коц	- накривало, рід кари звори - провалля

